

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Постановка проблеми. Нині актуальним є дослідження проблем підвищення професійної компетентності майбутніх спеціалістів, їхньої підготовки до діяльності у сучасних соціально-економічних умовах. Досліджуючи стандарти вищої професійної освіти протягом останніх років, не можна не зазначити помітне зростання рівня вимог до володіння іноземною мовою студентами нелінгвістичних навчальних закладів. При цьому володіння іноземною мовою охоплює не тільки вміння здобувати професійну підготовку. В умовах розширення сфер співробітництва з зарубіжними партнерами надзвичайно актуальною стає здатність спілкуватися з іноземними колегами. Відповідно, одним із найважливіших елементів професійної компетентності майбутніх юристів є володіння іноземною мовою на рівні, доступному для сприйняття реципієнтом. Саме тому навчання іноземної мови як засобу комунікації у процесі майбутньої професійної діяльності є пріоритетним завданням викладача. Таким чином, формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх юристів, необхідної їм для обробки та використання інформації іноземною мовою є актуальною проблемою сучасної професійної вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему удосконалення фахової підготовки юристів досліджували Бадурка О., Біленчук П., Коваль Н., Скакун О. Окремим аспектам мовної підготовки правників присвячені роботи Артикуца Н., Прадіда Ю., Токарської А. У наш час все більше уваги приділяється аспектам вивчання іноземної мови як мови професійної взаємодії. Зокрема, проблема навчання професійно-орієнтованої іноземної мови досліджувалась такими авторами як О.Г.Поляков, Н.Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson. Однак проблема формування професійних якостей майбутніх юристів у процесі вивчення іноземних мов залишається не достатньо дослідженою на теренах сучасної педагогічної науки. Це і зумовило *актуальність нашого дослідження.*

Отже, маємо на *меті* обґрунтування ролі іноземної мови задля розвитку професійної комунікативної компетентності майбутніх юристів.

Головне завдання при навчання іноземної мови полягає у формуванні мовної діяльності студента тією мовою, що вивчається. Специфіка оволодіння мовою полягає не стільки в сприйнятті та розумінні навчальної інформації, скільки у формуванні різних видів мовної діяльності з використанням мови, що вимагає тривалого тренування [6, с. 61]. Таким чином, сучасна методика викладання іноземної мови повинна вирішувати завдання підготовки професіонала, здатного до самостійного вирішення різноманітних комунікативних завдань, що виникають у процесі професійної діяльності.

Цільове або професійно-орієнтоване вивчення іноземних мов будується не тільки на базі загальноповсякденної міжстильової лексики, але і значною мірою на лексиці, яка є властивою для певної професійної групи. Умовами для професійно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів юридичних факультетів є необхідність ознайомлення їх з загальною та юридичною терміносистемою права, читання аутентичних текстів, формування в них навичок самостійної роботи зі створення індивідуального словника, оволодіння навичками усного професійного спілкування на прикладах найпоширеніших ситуацій повсякденного спілкування, необхідних для професійної комунікації [3]. Професійно-орієнтована лексична обізнаність юриста – це знання професійних лексичних одиниць і вміння їх застосовувати у різних ситуаціях професійного спілкування.

Таким чином, завдання формування у студентів-юристів професійно-орієнтованої лексичної обізнаності на сучасному етапі полягають:

- у розвитку вміння і швидко застосовувати за різних обставин лексичне мислення студента;
- у формуванні навичок використовувати синонімічну сукупність іноземної мови;
- у розвитку мовної здатності добре і швидко міркувати, зіставляти різні думки, всебічно зважувати їх, роблячи певні висновки;
- у поглибленні вміння передбачення закономірностей розвитку і закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві під час читання юридичних текстів іноземною мовою, зокрема англійською, або сприйняття їх на слух;
- у поглибленні навичок самостійної роботи з текстом за фахом,

удосконалювання вміння до самонавчання;

- у розвитку комунікативних здібностей.

На початковому етапі вивчення іноземної мови здійснюється формування навичок і вмінь спілкування в усній і писемній формах у межах сфер і ситуацій, визначених програмою відповідно до вікових особливостей студентів і їхніх інтересів, на основі використання прийнятих для цього мовленнєвих зразків [5, с.10]. Домінуючими, звісно, є репродуктивні види діяльності, проте студенти на цьому етапі починають виконувати нескладні творчі справи та завдання, спрямовані на розвиток креативного мислення.

Наступний етап передбачає систематичну і послідовну роботу з автентичним навчальними матеріалами. Оволодіння іноземною мовою розглядається як певний рівень сформованості навичок і вмінь використовувати мову для усного і писемного спілкування, як механізм пізнання історії, культури, особливостей політичної, правової сфер життя інших народів.

Юристу необхідно на високому рівні володіти фаховою термінологією, адже її досконале знання, доцільне застосування в галузі юриспруденції є запорукою успішної професійної діяльності. Формуванню термінологічної компетенції слід приділяти увагу не лише у процесі вивчення фахових дисциплін, а й за допомогою засобів іноземної мови.

Як показує досвід, одним з найефективніших способів оволодіння юридичною лексику студентами правових факультетів виявився понятійно-жанровий підхід, який спрямовується на ознайомлення із загальними особливостями функціонування юридичної термінології в різних типах юридичних текстів, залежно від функціонально-стилістичного різновиду тексту і жанру. Для роботи за допомогою цього методу викладачеві необхідно чітко уявляти собі, які ознаки юридичної термінології переважають в різних жанрах, які належать законодавчому, документальному і судовому реєстрам, які відповідають вузьким професійним сферам побутових джерел права, а на які з них у першу чергу необхідно звертати увагу студентам юридичних факультетів, які, опановуючи мову спеціальності, повинні оволодіти сукупністю всіх мовних засобів, що застосовуються в спеціальній області комунікації, гарантуючи розуміння між людьми, що працюють в даній області [2]. Поєднуючи такі підходи та застосовуючи міжпредметні зв'язки, можна досягти значно кращих результатів, виробити у майбутнього фахівця глибоке розуміння професійної

терміносистеми, навчити його доцільно послуговуватись здобутими знаннями.

Показниками сформованості культури мовлення є правильність, точність висловлювань, якість і доступність викладу, чистота і виразність мовлення, багатство мовних засобів, доречність висловлювань, відсутність „слів-паразитів”, різноманіття лексики, логічність, стилістична довершеність. Висока комунікативна обізнаність правника формується в умовах навчальної діяльності й розрізняється як інтегральна якість, що об'єднує особистісні та професійні параметри.

Суттєвим чинником в процесі навчання іноземних мов є можливість отримувати зворотній зв'язок як додаткове наукове пояснення, яке можна співвіднести з іншими характеристиками суб'єкта спілкування. Враховуючи основні вимоги щодо організації роботи з метою розвитку професійних якостей майбутніх юристів у процесі вивчення іноземної мови, вважаємо доречним використання таких комунікативних вправ:

1. Вправи на корекцію діалогічних бар'єрів на основі моделювання типових комунікативних ситуацій, які повністю зорієнтовані на вироблення навичок усного і писемного мовлення на матеріалі юриспруденції. Виконуючи вправи, студенти вчилися висловлювати власні думки; з'ясовувати думки співрозмовника; виражати згоду, незгоду; виявляти головне; доповнювати; узагальнювати розмову.

2. Вправи, спрямовані на розвиток навичок дискусійного обговорення з використанням прийомів активного слухання в процесі ведення діалогу іноземною мовою. Вміння вести переговори й дискусію передбачає велику кількість лінгвістичних, інтелектуальних і соціальних умінь і навичок. Використання на заняттях з іноземної мови матеріалів дискусійного обговорення дозволяє цілеспрямовано працювати над розвитком таких професійних якостей майбутніх юристів: аналітична схильність, прогностичність, самокритичність, емоційна стабільність.

3. Вправи на розкриття соціокультурного компонента при вивченні іноземної мови. Вивчення іноземної мови майбутніми юристами невідривне від оволодіння культурою країни, мова якої вивчається, особливостями побуту, традицій, ділового етикету й менталітету носіїв мови. Студентам пропонуються вправи, насичені країнознавчою інформацією. У текстах вводяться реалії англійських та німецькомовних країн, головним чином, Великобританії, США

та Німеччини, традиційні форми звертання, особливості поведінки, ведення ділової кореспонденції. При доборі навчального матеріалу культурно-країнознавчого характеру слід дотримуватися таких вимог: автентичність, інформативність навчального матеріалу; врахування особливостей побуту, традицій, ділового етикету й менталітету носіїв мови.

Важливою функцією професійної діяльності юриста є комунікативна, яка передбачає обмін інформацією, координацію дій партнерів юридичної діяльності та отримання повноцінного зворотного зв'язку. Різномірні комунікативні ситуації вимагають високої психолого-педагогічної компетентності. Тому всебічна комунікативна обізнаність розглядається як інтегральна якість, що об'єднує особистісні та професійні параметри.

Комунікативні якості спеціаліста в галузі юриспруденції, який володіє іноземною мовою, включають такі компоненти:

1) комунікативний – здатність брати участь у іншомовному професійному спілкуванні, здійснювати мовну активність у конкретних ситуаціях професійного спілкування;

2) лінгвістичний – знання правил мовної та немовної поведінки у визначенні правил стандартних ситуації професійного спілкування, знання національно-культурних особливостей країни, мова якої вивчається, та вміння здійснювати свою мовну поведінку у відповідності до цих знань;

3) методичний – здатність студента організувати свою роботу з вивчення іноземної мови осмислено, творчо та цілеспрямовано [1, с. 81].

Іншомовна професійна комунікативна діяльність виступає засобом передачі форм культури професійної ролі та професійного досвіду. Як вид пізнавальної діяльності, комунікативна діяльність може ідентифікуватися з комунікативною компетентністю, що дозволяє створювати дидактичні умови, що стимулюють розвиток певних видів здібностей засобами іноземної мови (таб.1) [4, с. 265].

Лінгводидактична компетенція не лише передбачає оволодіння мовою (словниковий запас, граматичні особливості, правила використання одиниць мови для побудови мовних висловлювань) у рецептивному плані, а й у продуктивному – готовність до використання мовних одиниць у процесі професійного навчання, що передбачає володіння професійним тезаурусом.

Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів

Дидактичні завдання	Види здібностей, що розвиваються	Компетенції, що формуються
1. Пізнавальні	Інтелектуальні (розумові)	Лінгводидактична
2. Комунікативні	Вербальні	Лінгвокомунікативна
3. Операціональні	Аналітичні	Лінгвокраїнознавча

Лінгвокомунікативна компетенція забезпечує можливості для усного навчання у типових комунікативних ситуаціях професійного контексту, що вимагають осмислення обговорюваної проблеми, а значить володіння розумовими операціями для вирішення комунікативних завдань. Оскільки предметом обговорення стають різні життєві ситуації, здійснюючи соціальне регулювання цієї ситуації, юрист залучає свій життєвий досвід, знання з різних галузей, іноді спеціального характеру (психологія, психоаналітика, медицина, фізіологія, етика тощо), чому сприяють його висока ерудованість і широта інтересів, загальний культурний кругозір.

Лінгвокраїнознавча компетенція є частиною професійної культури юриста, а її наявність дозволяє брати участь у міжнародних процесах, збагачуючи фахівця інформацією про соціокультурні та професійні особливості комунікації, про правила морально-етичного характеру, обумовлені менталітетом носія мови.

Таким чином, комунікативна діяльність юриста – це складний продукт відображення професійної реальності в процесі розумової діяльності, що викликає необхідність розширення структури професійної компетентності студентів-майбутніх юристів у ході професійної підготовки.

На основі загальної професійної компетентності в процесі правової діяльності формується професійна, яка тісно пов'язана з особистісними характеристиками. Тому важливо в процесі підготовки юристів стимулювати розвиток особистісних якостей, що є основою і складовою частиною професійно значущих, та впорядковувати і гармонізувати названі сфери.

Зростаючі зовнішньоекономічні юридичні контакти посилюють значення оволодіння іноземною мовою, оскільки гарантує професійне спілкування, ділове листування, ведення переговорів та неофіційних бесід, що посилюватиме

ефективність правових контактів. Тому в процесі вивчення іноземної мови студентами вищих навчальних закладів вирішуються не лише освітні завдання, а й формуються професійно значущі якості.

Слід зазначити, що формування професійних якостей студентів в процесі вивчення іноземної буде ефективним, якщо найповніше враховувати не лише їхній наявний рівень особистісного розвитку, а й перспективи професійного становлення; передбачати можливі комунікативні утруднення і попереджувати їх добором посильних завдань для групової та індивідуальної роботи; систематично працювати над розвитком навичок мотивування та аргументації прийнятих спільних рішень.

Висновки. Отже, можна констатувати, що професійно-орієнтоване навчання іноземної мови дозволяє організувати активну взаємодію всіх учасників процесу спілкування, за якого відбувається взаємозбагачуючий обмін аутентичною, професійно значущою інформацією іноземною мовою, набуття вмінь професійного спілкування. Особливістю профільно-орієнтованого навчання англійської мови студентів юридичних спеціальностей в немовному ВНЗ є максимальне врахування специфіки професійної сфери.

Література:

1. Лабашева Н.А. Проектирование профессионально-ориентированного обучения иностранному речевому общению студентов юридических вузов: дис. ...канд. пед. наук. – Краснодар, 2002. – 215 с.
2. Мищич П. Как провести деловую беседу / П. Мищич. – М.: Экономика, 1997. – 167 с.
3. Розенбаум Е.Н. Основы обучения диалогической речи на языковом факультете педагогических вузов. М.: Просвещение 1975. – 268 с.
4. Храмцова А.Б. Формирование коммуникативной компетентности студентов – будущих юристов // Храмцова А.Б. – Вестник СамГУ. – 2008. – № 1(60). – С. 251–266.
5. Le francais dans le mond. Revue international et professeurs de francais. – Paris: № 303. Mars-Avril, 1999. – P. 8–10.
6. Pendans M. Les activites d'apprentissage en classe de langue / Pendans M. – Paris: Hachette, 1998. – 61 с.